

színház újonnan épült csarnokának messzi magasban lévő szögletéből - a teremtéstől fogva létező törvényszerű tendenciákat érhetjük tetten. Azaz Horváth, a szerző mindazt, amit csak elmond, belefoglalja az „ecce homo” gondolkörébe, módszere a közelítés-távolítás váltogatásán alapszik, közelebről a dolgok pitiánerségét fedi föl némi kajánsággal, majd eltávolodva - a távolságot a Teremtés Könyvének részleteivel deklarálva, melyet a panelház tövében mondat el egy kisgyerekekkel, amúgy iskolásan --mégiscsak rávilágít ugyanazon dolgok embert nyuvasztó heroizmusára. Így aztán ki-ki megválaszthatja, hogy a rövidköpenyes lca intenzív szerelmi ügyleteibe feledkezik-e bele, vagy onnan elindulva bizonyos általánosabb bölcselmeket is föl kutat Isten teremtményeinek e mai forogtagában. Horváth ebbe már nem kíván beleszólni, nagyjában-egészében rábízza a nézőre.

A sztori további erénye - amellet, hogy a lehetséges szponzorok bő körét kínálja -- az, hogy hiperérzékenyen reflektál az adott pillanatra. Tökéletesen tárja fel azt a helyzetet, amelyben egy régi fajta munkahelyi hierarchia maradványait végképp szétzilálja egy agresszívebb, ugyanakkor rugalmasabb, fogékonyabb karrierista akarat; továbbmenve: azt a helyzetet, amelyben nyíltan az erő szabja meg a társadalmi hierarchiában elfoglalt helyet, s ettől olyan erkölcsi renoméra tesz szert, hogy nem takargatni kell, de fitogtatni, ha kell, ha nem; amelyben a relatív gyengék esélyességét egyedül az dönti el, hogy még a játszma vége előtt ki tudják-e választani, melyik fél lesz az erősebb. Már az alcím is - Gömbvillám a Szív utcában - olyan dimenziók felé mutat, melyekről anno egy ABC alkalmazottai legfőljebb, ha egymás közt suttoghattak. Ez a finom utalás s a gömbvillám szerepe a történet-ben (ami gyakorlatilag annyi, hogy nyíltan, evidenciaként beszélnek róla) szintén azt mutatja, hogy Horváth Péter, az író jó érzéssel szimatolt bele a kor levegőjébe.

Horváth Péter, a rendező ehhez még annyit tett hozzá, hogy remek stílusú színészegyüttest faragott a szereplőiből. Fehér Ildikó munkahelyi és nemi érdekei között hezitáló üzletvezető-helyettesétől, Matus György régi típusú, konvencionális erkölcsű főnökétől. Turóczy Éva pontos társadalmi kategóriába sorolt, de alárendeltségét természetes kreativitással vállaló Ágijától kezdve a légyottra érkező asszonyt játszó Máhr Ági és a légyottról légyottra tartó eladólányt kézzelfogható életre keltő Seres Ildikó felszínesebb jellemű, de felszínességükben is pontosan kidolgozott figuráig szinte kivétel nélkül mindenki be-leillik-illeszkedik a játékba. Sallós Gábor lopásra vetemedő nyugdíjas törzsvevője az előadás egyik legerőteljesebb pillanatában képes elő-csalogatni a nézőből annak az ambivalens érzésnek a végleteit, amelyben a leleplezett öreg-

ember s az irodán köré seregülő ábécések láttán a düh, a szánakozás, az undor és a végtelen szomorúság préselődik össze egyetlen szenvedélyes érzelmé.

A darab műfaji meghatározása - próza-musical - azt mutatja: a szerző pontosan tudja, hogy hangvétel, gondolatkör, stílus dolgában mi is az, amit írt. A rendező pedig megértette ezt a feladatot, és élvezetesen, profi módon, sírva-nemvetve eljópofáskodott velünk. Tette mindezt a szó esztétikai értelmében, azaz amolyan horváthpéteresen. miközben pénztártól nyilvános telefonig, raktártól irodáig, húsárutól camping-shopig körbe-körbe cibáltak minket. Lehetett volna még egy kicsit horváthpéteresebb. Akkor

nem kéne időt vesztegetni a megjegyzésre: a rendezést illetően - mindent egybevetve - az igazgatóé volt a legfrappánsabb ötlet.

Horváth Péter: ABC (Gömbvillám a Szív utcában) (Miskolci Nemzeti Színház)

Díszlet-jelmez: Bozóky Mara. Dramaturg: Faragó Zsuzsa. Koreográfus: Majoros István. Világítástervező: Gibárti Tibor. Korrepetitor: Regős Zsolt. Rendező-asszisztens: Duvalovszky Éva. Rendezte: Horváth Péter.

Szereplők: Matus György, Fehér Ildikó, Kuna Károly, Turóczy Éva, Máhr Ági, Dézsy Szabó Gábor, Seres Ildikó, Locskay Andrea, Komáromy Éva, Péva Ibolya, KerekesVali, Posta Lajos, Lerch Tamás m. v., Márfi Vera, Sallós Gábor, M. Szilágyi Lajos, Gábor Anikó, Kulcsár Imre. Farkas Réka.

BUDAI KATALIN

„SEJ, JÓ MUNKÁT, FIATALOK...”

SZERETNI KELL... A MERLIN

Szeretni kell! Mit? A kort? Az ötvenes évek második felét, a helyreállítást-lazítást fogcsikorgatva végrehajtó kádári rezsim regnálásának kezdetét? Vagy akkori önmagunkat?

Az az idő a mi időnkől telt. A saját életünket csonkolnánk, ha lehazudnánk hangulatait, szófordulatait, zenéjét, gesztusait - kis örömeit, bu-

tító botorságait, eredménynek álcázott izlésbeli azonosulásait a „blokk” többi tagjával.

Ha van a jó színházi este megteremtésén kívül különösen hangsúlyos érdeme ennek a vázlatos, pillanatképekből, ötletekből, hangulatokból építkező jókedvű játéknak, akkor az az, hogy nem a *Törvénytelen szocializmus* című tévéfilmsorozat baljós, fenyegető módján vagy a hajdan volt szocialista tábor kövületfogalmát unalomig kritizálva beszél erről az időszakról, hanem a német demokratikus műbőr kabát, a műanyag tálca, a nagy találmány perlitteglá előhívásával vagy a

Jelenet a Szeretni kell... című előadásból (Koncz Zsuzsa felvétele)

tsz- és brigádnevek idiotizmusával megspékelt matematikapélda révén. Fiatalokkal beszél fiatalokról, azokról, akik éppen mert biológiailag derűre ítéltek, a rosszat, a butítót, a lélekölőt is kénytelenek voltak saját, pótolhatatlan életidejük sodrásában mégis, csak azért is örömként megélni.

Jordán Tamás állította össze és rendezte meg a színpadi játékot, saját sihederkorszakának emlékmorzsaiból, melyeket vetített filmhíradó-beli részletekkel vagy azok laterna magicaként való megelevenítésével, egy szál zongora atomszféra-teremtő erejével (Selmeczi György), remek ruhákkal (Földi Andrea) s invenciózus világlátással támogatott meg; nem vádaskodva, nem görcsösen, nem sziszegő gyűlölettel, hanem lazán, oldottan, már-mára marxai megfogalmazásból ismert vidámsággal. Remek szkecek, színjátékosi csuklógyakorlatok ezek: élükön az egészen kiváló párttagfelvételi jelenettel. Méltánytalan ugyan bárkit is kiemelni az összeforrott és itt szigorú csapatmunkára kötelezett Merlin színészképzőbeni növendékek közül, de Pásztor Tibor nagyot alakít. Nemcsak egy speciális ötvenes évekbeli magnezitgyári tagfelvétel hangulatát idézi meg, hanem a kényszer hatására cselekvő, alig motivált ember mindenkor, haszonleső, de mégis húzódozó figuráját keveri ki „hát”-jaiból, kínos szünetiből, fellobbanó mosolyokkal belendülő, majd az öszinteségtől visszarettenő mondataiból. Ez az a pillanat, amikor a néző megnyugodhat: nem idomítást lát, hanem nevelői tapasztalatátadást. Az adott helyzetet csak az mutathatja meg így, aki megértette, mit és miért kell így megmutatnia.

Végül is csak sorolni lehet a mozgásban, gesztusban, díszletjelzésben hasonlóképp frapánsan és jó ízléssel megoldott jeleneteket: a hansági riportot, a vízfakasztó hősi ének patetikus előadását, a fergeteges matematikaórát, a filmhíradós pillanatok groteszk mozzanatait, amelyekben valamennyi növendék szépen helytáll.

De éppen itt aggályos a dramaturgia: ezek az epizódok vég nélkül szaporíthatók. A ráismerés halk kis nézőtéri sikolyait a ruhatár felé menet a hasonló helyzetek, tárgyak, nevek felidézése követte. Nem *ív* tehát, hanem *szelet*, vagy mondjuk, szeletsorozat az, amit Jordán és növendékei a felnőtt segítőtársakkal, Mucsi Sándorral, Kis-Várday Gyulával, Lázár Katalin és Tardy Balázssal egyetemben felénk nyújtanak. Stílus- és kortörténeti stúdium a színinövendékeknek, múltidézés nosztalgiával, de érzélgősség és bántó gúny nélkül a kortársaknak, kellemes este a színházba járónak.

Itt be is fejezhetnénk, ez jól szól utolsó mondatként, ha nem kerül a *Szeretni kell...* végére egy olyan háttorzongató utolsó jelenet, amelyik jóval több, mint a felsorolt három komponens

összege: ez történelembölcselet, megértés és emberi szánakozás együtt. Bejön Lázár Kati, a veterán elvtársnő, szavai és zászlóanyagként szalagot gyömöszköl a terítőbe, aztán pedig ül, és nem érti, a virslis-sörös, egyszerű házi ünnepélyből hogyan lesz vad, tisztes tivornya, lila öltönyös bárénekessel, négykézláb kúszó, beszívott derék szovjet katonával, és egyáltalán... Ülnek Szikszai Kingával a papírtálcát fogva, beszélgetnek - és nem értik. Ők már egy más világ.

Mi hány világgal tartunk odébb? Értjük-e, hogy ez az asszony mit nem ért? Egy este kell hozzá a Merlinben, huszonévesek között, hogy

részvétellel is nézhessünk egyszer a Fászkerti elvtársnőre.

Szeretni kell... (Merlin Színház)

Jelmez: Földi Andrea. *Zene:* Selmeczi György. *Koreográfus:* Geszler György. *Filmdokumentációs munkatársak:* Gyüre Vera, Pécsi Vera, Topits Judit, Durszt György. *Rendező:* Jordán Tamás.

Szereplők: Lázár Kati, Jordán Tamás, Kis-Várday Gyula, Mucsi Sándor, Tardy Balázs és a Merlin Színészképző Műhely növendékei: Bozó Andrea, Gyalog Eszter, Horváth Ákos, Horváth Barbara, Kalmár Tamás, Koleszár Bazil Péter, Kupcsok Zoltán, Oberfrank Margit, Orosz Róbert, Pásztor Tibor, Pető Fanni, Szikszai Kinga, Szűcs Lajos.

TEGYI ENIKŐ, LE A GRAVITÁCIÓVAL!

ZÁGON-EISEMANN: HYPPOLIT, A LAKÁJ

Ha egy színház műsorára tűzi a *Hyppolit*, a *lakáját*, orvul arra számít, hogy a nézőkben felderengnek régi filmemlékei, s bejönnek, hogy jókat kacagjanak és elandalodjanak. Koltai Róbertnek van humora. Gondolhatunk akár régi rádiós kabarétréfáira, akár újabb időkbeli az általa rendezett film, a *Sose halunk* meg sikerére. Ez a humor időnként száraz, néha csipős, újabban kesernyés és bölcös, de általában nem békebeli bájosolyt fakasztó. A veszprémi társulat vezetői valószínűleg nem számítottak arra, hogy a *Hyppolit*, a *lakáj* című szalonbohózat rendezésére fölkerült Koltai Róbert ezúttal sem válik meg egykönnyen önnön, erő-teljesen kaposvári alapozású szemléletétől. Nehezére fog esni léhán a súlyos magyar valóság fölé lebbenni.

Annak idején, még 1931-ben Zágon István felskiccelt egy kedves komédiát a szállítmányozó Schneider úrról, a családjáról, valamint grófkóltól „örökölt”, Hyppolit nevű komornyikjokról. A frissen fölkapaszkodottakról tehát, akik buzgón rázzák a rongyot, de nem bírják szusszal, s egy rájuk telepedő lakájról, aki előkelősködik ugyan, de nincs mire. S a bohózáti ötlet, fájdalom, hatvanhárom éve tartalmasnak bizonyul honunkban. A magyar kispolgár harmincas évekbeli ízlés-, stílus- és viselkedésbeli viszonyait őrzi a hangosfilm. A szocialista vállalkozások öszvérkorszakában támadt asszociációk láthatók voltak a Játékszínen. S hogy mi jutott eszébe Koltai Róbertnek, megtekinthető most a veszprémi Petőfi Színházban.

Az előadás nem oly habos, mint a felhangzó dalban emlegetett sütemény. A megvalósítás részint tudatos, részint igénytelenségből fakadó vaskosságától, finoman szólva, elnehezült a bohózat. Ami vélhetően koncepció: Schneiderék eredeti otthona nem pusztán szerény és nett, hanem porcelán vadkacsával, művirággal ékes, tehát agresszíven ízléstelen. A házicseledek nem egyszerű, kedves figurák: Tóbiás fekete loboncu, marcona vadmagyar, Julcsa szegedi papucsba bújtatott félnótás némbor. Schneider úr pedig nagyon-nagyon távol van attól az esendő, szeretetre méltó kismembertől, aki Kabos Gyula volta filmben, s aki zavartan pillogott fölfelé, hol a feleségére, hol a fölébe magasodó lakájra. Benkóczy Zoltán Veszprémbe elhízott, izzadó és nagyhangú vidéki „demokrataként” jelenik meg a színen. Sört vedel, zsíros libacombot zabál, pusztá kézzel tömi magába a savanyúságot, és fröcsög a szájából az étel, ahogy közben hözöng. A magyar Mucsa, a maga hetyke arroganciájával.

Ebbe a miliőbe toppan be Szilágyi Tibor meghívott művész mint Hyppolit, a maga fővárosi eleganciájával, kifogástalan vezérgazdátöltönyben. Csontos Gyula filmbéli alakításából, nyársatnyelt mozdíthatatlanságából sugárzott a - magára öltött, tehát komikus - osztálygögg. Ezt a veszprémi Hyppolitot távolságtartó intellektusa helyezi a környezete fölé, lakájjelmezben sem hihető róla, hogy komornyik. Áruhás európeér módjára disztíngváltan végigrezonőrökdi az estét, és egyáltalán nem komikus. Minden percben azt várjuk, mikor nyújtja már át a névjegyet.